

Folkekirken grønne omstilling

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	1
Baggrund.....	2
Behovet for en fælles tværgående indsats.....	3
Overordnede målsætninger i fem arbejdsfelter.....	5
Jorderne.....	5
Energiforbrug.....	5
Affald.....	5
Indkøb og transport.....	5
Mening.....	6
Organisation.....	6
Projektgruppe.....	7
Styregruppe og programledelse.....	7
Dialogforum for folkekirken grønne omstilling.....	8
Succeskriterier.....	8
Fase 1 (2021-2022): Kortlægning og strategi.....	8
Fase 2 (2023): Handleplan og metodeudvikling.....	9
Fase 3 (2024): Implementering og måling.....	9
Fase 4 (2025): Evaluering og dokumentation.....	9
Programmets virke.....	10
Budget.....	11

Indledning

Ved aftalen om dannelse af den nye regering efter det seneste folketingsvalg, blev der udarbejdet et forståelsespapir som grundlag for regeringens arbejde. I dette papir indgår bl.a. aftaler om en ny klimalov, klimahandlingsplan, biodiversitetspakke, sikring af drikkevand m.v.

Umiddelbart efter valget og udpegning af ny kirkeminister, gav ministeren udtryk for, at det er oplagt at tænke folkekirken ind i regeringens plan om en grøn samfundsomstilling. Ligeledes meddelte den nye formand for Folketingets Kirkeudvalg, at FN's verdensmål og den grønne omstilling var emner hun fandt relevant at indarbejde i kirkepolitikken.

På bispemødet i januar 2020 foreslog biskopperne at nedsætte en tværgående klimaarbejdsgruppe med henblik på at understøtte menighedsrådenes og provstiuvalgenes lokale indsatser for grøn omstilling samt udbrede kendskabet til allerede iværksatte lokale initiativer. Arbejdsgruppen foresloges sammensat af såvel fagprofessionelle som lægfolk.

Siden har kirkeministeren konkretiseret sine visioner for en grøn fremtid for folkekirken og har på møder med folkekirken biskopper, Danmarks Provsteforening, Landsforeningen af Menighedsråd samt med repræsentanter for arbejdsgruppen Grøn Kirke under Danske Kirkers Råd drøftet, hvordan man

fra politisk hold og i dialog med folkekirkens interessenter kan bidrage til yderligere fremme af grøn forvaltning af folkekirkens bygninger og arealer gennem tværgående (landsdækkende) initiativer.

Provsteforeningen har tilkendegivet at støtte initiativer til styrkelse af det tværgående samarbejde med henblik på fremme af grøn omstilling af folkekirkens bygninger, jorder og forbrug. Ligeledes bakker Landsforeningen af Menighedsråd op om en styrkelse af den lokale indsats for at fremme grøn omstilling. Det blev drøftet på foreningens delegeretmøde i oktober 2020 og med et overbevisende flertal besluttet, at Landsforeningen skal arbejde for at bidrage til den grønne omstilling. Også på provstiudvalgskonferencen i januar 2021 var grøn omstilling i folkekirken og provstiet på agendaen.

Alle parter er enige om, at den lokale indsats skal understøttes gennem tværgående initiativer på landsplan med henblik på forankring og koordination af indsatsen, samt med henblik på at skabe incitamentet hhv. fjerne eventuelle lovgivningsmæssige hindringer for den grønne omstilling. En tværgående indsats på landsplan kan desuden bidrage til, at resultaterne af de grønne initiativer dokumenteres, så folkekirkens bidrag til de nationale klimamål bliver synlige (og målbare).

På baggrund af drøftelser mellem Kirkeministeriet, biskopperne, Provsteforeningen og Landsforeningen af menighedsråd blev der i december 2020 nedsat en arbejdsgruppe med henblik på at udarbejde et oplæg til den videre indsats for folkekirkens grønne omstilling. Dette notat og forslag til indsats er resultatet af arbejdsgruppens arbejde.

Baggrund

Fra starten af 2020 har der fra de forskellige folkekirkelige aktører været opbakning til den nationale klimaindsats, ved at folkekirken som samlet organisation vil bidrage til samfundets grønne omstilling. Biskopperne støtter retningen af og intentionerne med Folketingets målsætninger¹, og vil have fokus på at understøtte arbejdet med den grønne omstilling i menighedsråd, provstiudvalg, stiftsråd, stiftsadministrationer og andre fællesfundsinstitutioner.

Den klimabevidste tilgang er ikke ny i folkekirken, således er der især gennem de senere år iværksat mange lokale initiativer i såvel menighedsråd som provstiudvalg, ligesom arbejdsgruppen Grøn Kirke under Danske Kirkers Råd siden 2009 har arbejdet målrettet med at inspirere til og fremme klima- og miljøtiltag i danske kirker. Aktuelt er ca. 250 ud af ca. 2.350 kirker i folkekirken medlemmer af Grøn Kirke.

Folkekirkens grønne arbejde læner sig op ad FN's 17 Verdensmål for bæredygtig udvikling, der blev vedtaget af FN's medlemslande i september 2015. Verdensmålene anerkender, at social, økonomisk og miljømæssig udvikling, fred, sikkerhed og internationalt samarbejde er tæt forbundne, og at det kræver en fælles, global integreret indsats at opnå holdbare udviklingsresultater – ingen er i mål, før alle er i mål. Herved spiller folkekirken sammen med det øvrige samfund, nationalt såvel som internationalt. I folkekirkens arbejde med den grønne omstilling er det især verdensmål 6, 7, 12, 13 og 15, der er i fokus².

Også gennem medlemskabet af Kirkernes Verdensråd har folkekirken siden 1970'erne været engageret i udviklingen af bæredygtige samfund, ligesom folkekirkelige organisationer har været aktive på FN's klimatopmøder i en længere årrække. Siden 2009 har Folkekirken selv deltaget på klimatopmøderne.

¹ Siden er målsætningerne fastsat ved lov, Lov om klima fra 18. juni 2020. Herved har et bredt flertal i Folketinget besluttet, at Danmark skal reducere sin udledning af CO₂ med 70 procent (i forhold til 1990) inden 2030 og være CO₂-neutralt i 2050.

² De fem mål er hhv. Rent vand og sanitet, Bæredygtig energi, Ansvarligt forbrug og produktion, Klimaindsats samt Livet på land.

Den forestående indsats omfatter hele folkekirken. Dermed ikke kun det der sker i de lokale kirker og sogne, men også i stiftsadministrationer og de øvrige fællesfundsinstitutioner. Flere stiftsadministrationer har fx gennemgået de kriterier, som Grøn Kirke har opstillet, og er nu "certificeret" som grønne kirkelige organisationer, herunder Roskilde og Århus Stiftsadministrationer, mens andre stiftsadministrationer er undervejs i processen.

Det vil dog især være på det lokale niveau, at indsatsen for at omstille organisationen til en mere klimavenlig, energirigtig og bæredygtig folkekirke vil have stor betydning. Et synspunkt Landsforeningen af Menighedsråd og Danmarks Provsteforening deler med biskopperne. Der er enighed om at understøtte dette arbejde, både lokalt, regionalt (stiftsniveau) og nationalt, herunder at udbrede kendskabet til de mange gode initiativer, der allerede er iværksat. Bæredygtige løsninger og overvejelser indgår i dag allerede i mange menighedsråd, provstiudvalg³ og stiftsråd og ofte også i den løbende dialog mellem parterne.

Meget aktuelt indgår det i den nye overenskomst for staten, OK21-forliget, at der skal ske medarbejderinddragelse i den grønne omstilling på arbejdspladserne. Det rådgivende organ Samarbejdssekretariatet tilføres således ekstra midler til partsfælles indsatser. Folkekirken mange medarbejdere og frivillige ses i forvejen at være ambassadører i lokalsamfundene over hele Danmark; mange steder i områder, hvor offentlige myndigheder ikke længere er tilstede. Vi vil således bidrage til et folkeligt engagement over hele landet.

Det lokale engagement og bevidstheden om bæredygtige løsninger og grøn forvaltning i folkekirken er i forvejen generelt høj - men kan øges og udbredes yderligere. Således ønsker man at stille redskaber til rådighed for menighedsrådene til at inddrage klimahensyn, energiforbrug og bæredygtighed sammen med de økonomiske effekter i planlægning af ethvert nybyggeri, vedligeholdelse, renovering og daglig drift af folkekirken bygninger og kirkegårde samt drift og afgrøder mv. på folkekirken jorder. Heri kan også inddrages overvejelser om affaldssortering og mulighed for at understøtte indkøb og bæredygtig transport. Dertil kommer forhold vedrørende naturbeskyttelse, biodiversitet og økologi, som også skal iagttages.

Inden for det brede grønne område pågår en løbende udvikling og regulering af forhold, der gælder hele samfundet. Det kan fx være omlægning af den samlede energiproduktion, konvertering til elbiler og opsætning af ladestander samt skærpede krav til nybyggeri. Folkekirken grønne omstilling står derfor ikke isoleret, men indgår på lige fod med andre parters ønsker, aktiviteter og krav i den samlede indsats for et mere bæredygtigt samfund.

Behovet for en fælles tværgående indsats

Opbakningen til en styrket tværgående indsats vurderes at være stor fra alle ovennævnte interessenter i folkekirken. Alle parter anser det for afgørende, at tværgående initiativer bidrager til at understøtte folkekirken lokale niveauer i arbejdet med den grønne omstilling, samt at indsatserne bidrager til at synliggøre de initiativer og tiltag, som allerede tages lokalt mange steder.

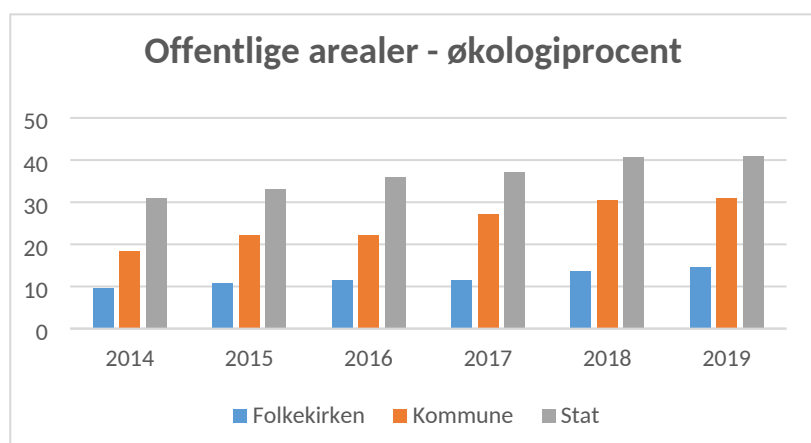
Der er også en anerkendelse af, at tværgående initiativer, gensidig inspiration, koordination og faglig rådgivning aktivt kan bidrage til at øge og kvalificere de lokale beslutninger om grøn forvaltning af folkekirken bygninger, jorder og arealer i øvrigt. Hertil kommer en anerkendelse af, at folkekirken legitimitet i nationale debatter om den grønne omstilling blandt andet afhænger af folkekirken evne til

³ Som eksempler på lokale initiativer kan nævnes udarbejdelse af klimarapporter med oversigt over provstiets CO₂-udledning og konkrete handlemuligheder (som i fx Favrskov Provsti) og etablering af ladestander til el-biler ved alle kirker (som i fx Hadsund Provsti). I øvrigt et lovkrav ved en del af folkekirken bygninger, jf. ladestanderbekendtgørelsen (BEK nr. 181 af 05/03/2020).

at dokumentere og synliggøre lokale fremskridt og resultater med samlet statistik, viden og kommunikation.

Endelig er folkekirkens menighedsråd omfattet af en række regler og incitamenter, herunder lovgivningsmæssige og økonomiske, som danner ramme for menighedsrådenes lokale beslutninger om forvaltning af bygninger og arealer. På visse områder kan der derfor være grund til at afdække, om de eksisterende rammer og bestemmelser er hensigtsmæssige ud fra et ønske om at styrke den grønne omstilling. Her tænkes særligt på forvaltningen af folkekirkens jorder. Bevidstheden om bæredygtig anvendelse af jorderne er generelt høj blandt menighedsrådene, samtidig med at beslutninger om bortforpagtning, herunder driftsform, afhænger af lovgivningsmæssige rammer, økonomiske incitamenter og lokale forhold som fx driftsformen på tilstødende marker.

Ud af folkekirkens ca. 8.100 ha landbrugsjord drives ca. 6.900 ha i dag som konventionelt landbrug og de resterende ca. 1.200 ha som økologisk landbrug. Det er en lille andel økologisk jordbrug, sammenlignet med øvrige offentligt ejede jordbrugsarealer. De 8.100 ha er fordelt på ca. 1.900 enkeltlodder, hvilket i nogle sammenhænge kan være en fordel (fx som mindre forsøgsarealer inden en større omlægning, uden stor økonomisk risiko) og i andre henseender en ulempe, fx når mange enkeltliggende jordstykker skal omlægges, og måske under flere forpagtningsaftaler. Det vil skulle belyses nærmere i en indledende dataindsamling.

En omlægning til økologisk landbrug, naturområder eller urørt skov af den størrelse forudsætter en indgående kortlægning af den nuværende anvendelse og geografiske fordeling, af rammer og incitamenter samt lokale hensyn, der påvirker beslutningerne om jorderne. Dertil kommer kortlægning af barrierer og muligheder for fx omlægning til økologi eller udlægning til naturarealer, som tilsammen skal munde ud i fagligt og økonomisk funderede konkrete forslag til regelændringer, incitamenter og initiativer til fremme af grøn forvaltning af folkekirkens landbrugsjorder, herunder konkrete muligheder for at søge offentlige tilskudsmuligheder, på lige fod med andre offentlige myndigheder.

Opsummerende ses der således et potentiale for at styrke den tværgående indsats i dialog mellem folkekirkens interessenter. En tværgående indsats bør have til formål at understøtte den grønne omstilling på lokalt niveau og styrke den landsdækkende indsats for at sikre en løbende og systematisk opsamling og kommunikation af viden og erfaringer om grønne tiltag i folkekirken. Det betyder ikke, at eksisterende arbejder og nye initiativer, både lokalt og i regi af Landsforeningen af Menighedsråd, Grøn Kirke m.fl., skal afvente fælles aftaler. De sideløbende indsatser vil kun bidrage til og fremme den grønne omstilling, samt sikre at momentum holdes.

Overordnede målsætninger i fem arbejdsfelter

Ud over at nogle provstier allerede har lokale mål og ambitioner for den grønne omstilling har Grøn Kirke og Landsforeningen af Menighedsråd også hver formuleret nogle overordnede mål og målsætninger. De er overvejende sammenfaldende inden for nogle grupperinger, blot med forskellige detaljeringsgrad. Tilsammen danner de udgangspunktet for nogle helt overordnede målsætninger for de folkekirkelige bidrag til den grønne omstilling, inden for fem arbejdsfelter:

Jorderne

Folkekirkens jorder kan anvendes på anden måde end til konventionelt landbrug, herunder til økologisk landbrug eller udlægges som natur eller skov.

Målsætning: Klima- og miljøeffekterne af folkekirkens jorder, inkl. kirkegårde, skal forøges.

- Folkekirkens nuværende landbrugsjord skal i samme omfang som anden offentlig jord omlægges til mere klima- og miljøvenlig arealanvendelse (fx økologi, urørt skov, våde engområder, naturfælled).
- På kirkegårdene skal natur og biodiversitet fremmes.
- Der skal arbejdes for at fremme nye incitamenters samt for at fjerne hindringer for at ændre anvendelsen af jorderne.

Energiforbrug

I andre sektorer er der opbygget erfaringer med grønne energiformer. Folkekirken kan sætte som mål at være 'state of the art', det vil sige leve op til de bedste erfaringer, der er gjort. Både ved drift og ved nybyggeri og renoveringer kan der i højere grad tages højde for klimavenligt energiforbrug.

Målsætning: CO₂-udledningen fra energiforbruget i folkekirkens bygninger skal reduceres.

- Alle bygningers energiforbrug skal gennemgås (energirapport).
- Energiforbedrende indsatser ved bygningerne skal prioriteres og igangsættes.
- Nyanskaffelser af installationer og materiel skal være miljø- og energirigtige.

Affald

Især på kirkegårdene vurderes der at være et potentiale for bedre sortering og genanvendelse af affald, både individuelt affald fra brugerne og kirkegårdens eget affald.

Målsætning: Klima- og miljøeffekterne af folkekirkens affald skal forbedres.

- Folkekirkens affald skal i højere grad kildesorteres og genanvendes.
- Genanvendelsen skal være på samme niveau som fra husholdninger.
- Affald fra kirkegårde især skal i videst muligt omfang genanvendes lokalt.

Indkøb og transport

Ved valg af indkøb kan lavt klimaaftryk prioriteres, herunder fx genanvendelighed, reduktion af plast og bæredygtigt producerede blomster og gran. Transportbehov i forbindelse med især løbende indkøb af blomster, dagligvarer med videre kan reduceres og der kan vælges alternative transportformer.

Målsætning: Klima- og miljøeffekterne ved indkøb og transport i folkekirken skal forbedres.

- Indkøb i folkekirken skal være så miljørigtigt som muligt.
- Varetransport i folkekirken skal være så miljørigtigt som muligt.
- Persontransport i folkekirken skal være så miljørigtigt som muligt.

Det gælder for alle arbejdsfelter, at de overordnede målsætninger skal nedbrydes til konkrete og målbare mål, som også giver mening ift. klimaloven og den nationale klimahandlingsplan⁴ (og senere sektorhandleplaner). Det forventes at ske tidligt i projektets udviklingsfase. Sammen med målene fastsættes indikatorer, til brug for at måle fremdriften af indsatsen, ligesom konkrete virkemidler kan listes til lokal inspiration for handleplaner.

Mening

Ud over de fire "fagspecifikke" arbejdsfelter kan suppleres med et femte, mening eller meningsdannelse, der udspringer af motivation og kommunikation. Det er ikke målbart i et CO₂-regnskab, men ikke desto mindre afgørende for, at vi når målene inden for de fire andre arbejdsfelter. Det vil derfor også være vigtigt for folkekirkens fælles indsats for den grønne omstilling.

Folkekirken er med sine 4,3 millioner medlemmer samfundets største civilsamfundsorganisation, og er forankret overalt i landet. Folkekirken kan som sådan bidrage væsentligt til den folkelige opbakning omkring den af regering og folketing vedtagne grønne omstilling. Folkekirkens ansatte og frivillige har en særlig rolle heri, både som ambassadører og inspiratorer, og ved åbent at være opsøgende og selv lade sig inspirere af andres tiltag.

Folkekirken udtrykker med den bibelske beretning, med sit sprog, sin liturgi og salmetradition andre dimensioner af den verden, vi som mennesker lever i og af, end naturvidenskab, økonomi og politik. I kirken sættes der ord på naturens egenverdi, mennesket karakteriseres som forvalter af skaberværket og med beretningen om Jesu liv, død og opstandelse udfoldes Guds solidaritet med denne verden og dens mennesker. Kirkens liturgiske og poetiske sprog taler ikke kun til menneskers forstand, men også til fantasi og følelser og åbner dermed erkendelsesdimensioner, der supplerer hvad der formidles gennem videnskabens rationelle sprog.

Således kan folkekirken være med til at understrege, at vi har en pligt til at give jorden og naturen videre til kommende generationer, så vores børn og børnebørn får mindst lige så gode livsmuligheder, som vi selv har fået.

Målsætning: Folkekirkens grønne omstilling er forbillede for hele samfundet.

- Folkekirkens ansatte og frivillige er ambassadører for den grønne omstilling i lokalsamfundene.
- Folkekirken er en aktive stemme i lokale og nationale debatter.
- Folkekirken samskaber med regioner, kommuner og øvrige lokale aktører om konkrete tiltag.

Endelig kan faktorer som innovation, nytænkning og kreativitet være mål i sig selv, både som fundamentale ændringer for at opnå et bæredygtigt samfund og som forbillede for resten af samfundet.

Organisation

Grøn omstilling kan ikke nås i et tidsbegrænset udviklingsarbejde. Der vil være tale om en varig indsats, hvor løsninger og rammer løbende vil udvikle sig, i takt med at hele samfundet bliver dygtigere til at tænke i og udvikle nye, bæredygtige metoder. De næste års fokuserede indsats skal ses som en kickstart på opmærksomheden på den grønne omstilling. På langt sigt er målet, at grøn omstilling, ved de overordnede målsætninger, er indarbejdet som en integreret del af folkekirkens virksomhed.

Efter den første udviklingsfase vil der kunne etableres en organisation for folkekirkens grønne omstilling i den næste fase. Men på nuværende tidspunkt vil det være for tidligt at lægge sig fast på en

⁴ Jf. klimaloven skal klima-, energi- og forsyningsministeren hvert femte år offentliggøre en klimahandlingsplan med et 10-årigt perspektiv. Den første klimahandlingsplan blev lavet i 2020 og nu forhandles der om sektoraftaler for handlingsplanens sektorstrategier.

bestemt organisationsmodel; det forudsætter et dybere kendskab til mål og målgrupper, opgavetyper, kompetencebehov og hvilket udgangspunkt, vi starter fra. I sidste ende skal organiseringen matche opgaven. En opgave der her fra opstarten er ukendt.

Projektgruppe

For at få det kendskab foreslås arbejdet tilrettelagt i et faseopdelt programforløb i et fireårigt tidsperspektiv. I første omgang søges der således fællesfondsmidler til udviklingsfasen. Hele programforløbet kendes ikke fra starten; programmet vil løbende udvikles i takt med, at der indsamles viden og høstes erfaringer.

Med klimaloven fra juni 2020 følger klimahandlingsplaner, politiske aftaler og sektorstrategier, der sætter retning for hvilke initiativer og reguleringer, der udmøntes på områderne affald, landbrug, transport, energi, byggeri og industri for at nå de nationale CO₂-reduktionskrav. Det vil også vil få betydning for folkekirken bygninger, materiel og arealer, og dermed hvordan omstillingen skal tilrettelægges.

Konkret foreslås nedsat en projektgruppe bestående af 3-4 personer/årsværk, inkl. en projektleder/koordinator. Gruppen skal tilsammen have et højt videns- og kompetenceniveau inden for klima og bæredygtighed samt folkekirken som organisation, herunder dens bygninger og arealer. Det kan være i en fleksibel konstruktion med udskiftning i projektgruppen, afhængig af programfaser og prioriteringer. Dog forudsættes projektlederen og mindst en af de øvrige projektmedarbejdere dedikeret 100 % til arbejdet i programmets løbetid, for at sikre sammenhæng og kapacitetsopbygning. Det kan være eksisterende ansatte, der frikøbes til programmet, eller ekstern rekruttering. Andre projektmedarbejdere kan være delvist frikøbt. Projektgruppens endelige sammensætning defineres senere i opstartsforløbet.

Projektgruppens overordnede opgaver er at kortlægge muligheder og potentialer for den grønne omstilling af folkekirken, vejlede, motivere og engagere folkekirken interessenter til at bidrage til omstillingen samt følge op på og dokumentere indsatser og resultater, der fører til opfyldelse af de aftalte mål. Kort sagt vil koordination, kommunikation og dokumentation være omdrejningspunktet for arbejdet.

Under projektgruppen kan etableres ad hoc-teams, ligesom at relevante medarbejdere kan trækkes ind ved behov. Der vil som udgangspunkt være tale om en "hybrid organisering", med afsæt i brug af digitale værktøjer, virtuel tilstedeværelse og andre alternative samarbejdsformer.

Udviklingen af programmets forløb og organisering planlægges i projektgruppen, med reference til en programleder og styregruppe. I driftsfasen kan programmet overgå til at blive et egentligt sekretariat for grøn omstilling, i en endnu ikke tilrettelagt model. Det besluttet først i programmets sidste fase, hvordan det videre arbejde med folkekirken grønne omstilling skal tilrettelægges.

Styregruppe og programledelse

Som det første nedsættes en "Folkekirken styregruppe for grøn omstilling", herefter benævnt Styregruppen. Styregruppen skal sikre, at programmets arbejde løbende koordineres og afstemmes med såvel folkekirken interessenter som faglige kompetencer på området og selvfølgelig de formelle krav, der måtte følge af politiske aftaler på området. Styregruppen godkender programmets budget-, udviklings- og aktivitetsmål.

Der er tale om en mindre styregruppe, der er operationel ift. tæt sparring med projektgruppen og programlederen, og for at sikre handlekraft. Styregruppen består af repræsentanter for biskopperne, Provsteforeningen, Landsforeningen af Menighedsråd og Kirkeministeriet, med en biskop som formand.

Disse repræsentanter udpeger endvidere 1-2 læge repræsentanter fra menighedsråds-og/eller provstiniveau. Der udpeges en programleder blandt stiftskontorcheferne. Denne vil være sekretær for Styregruppen, og vil dermed, udover til de parter der er repræsenteret i Styregruppen, også sikre videndeling til de øvrige stiftsadministrationer/fællesfundsinstitutioner.

Det er en forudsætning for at kunne tildele midler fra fællesfonden og ansætte personale, at dette sker til en formel juridisk enhed, der har det formelle ansvar for disponering og aflæggelse af regnskab. Budgetansvaret placeres således under den biskop, der er styregruppeformand. Programlederen understøtter biskoppen ved aflæggelse af regnskab og sammen har de to det formelle ansvar for ansættelse af personale, i tæt samarbejde med den øvrige styregruppe. Ved ekstern rekruttering og 100 % frikøb til programmet placeres personaleledelsen af medarbejderen hos programlederen (uanset lokalisering), hvorimod personaleledelsen af eksisterende medarbejdere med delvist frikøb forbliver hos nuværende chef/leder. I de tilfælde vil den faglige ledelse vs. den personalemæssige forankring blive nærmere afklaret for de enkelte medarbejdere og eksisterende personaleledere, så rammerne er tydelige for alle.

En 100 % frikøbt medarbejder kan godt arbejde fra eksisterende arbejdsadresse. Den mest hensigtsmæssige (praktiske) løsning findes i rekrutteringsfasen. Programmet er et tværgående samarbejde på alle planer, og alle relevante parter inddrages i tilrettelæggelsen af konkrete forhold.

Dialogforum for folkekirken grønne omstilling

Endelig etableres der også et dialogforum ("repræsentantskab") for grøn omstilling, herefter benævnt Dialogforum. Heri skal sidde relevante fagfolk inden for bl.a. klima, energi, jordbrug og folkekirken bygninger samt folkekirkelige repræsentanter, både ansatte og folkevalgte, fra alle niveauer i de samarbejdende organisationer. Medlemmer af Styregruppen er fødte medlemmer af Dialogforum.

Dialogforum vejleder Styregruppen og bidrager til bredt ejerskab, engagement og videndeling på tværs af hele det folkekirkelige område. Ift. økonomi er det vigtigt, at provstiudvalgene er repræsenteret i Dialogforum, ligesom programmet udviklings- og aktivitetsmål skal afspejle det lokale arbejde og potentiale.

Fra Dialogforum kan der nedsættes mindre arbejdsgrupper, med fagspecifikke kompetencer, som både Styregruppen og projektgruppen kan trække på ved konkrete opgaver; det organiseres af projektgruppen. Arbejdsgrupperne nedsættes og mødes ved behov; hele Dialogforum forventes at mødes mindst to gange årligt.

Succeskriterier

Indledningsvist opsættes nogle succeskriterier for programmet, der kan måles på ift. bevillingen og som sikrer, at programmet udvikles til den blivende organisation, der bedst muligt vil understøtte folkekirken grønne omstilling på langt sigt. Succeskriterierne defineres mere detaljeret, som faserne skrider frem og der evt. kommer specifikke krav fra politiske aftaler, men vil til en start være:

Fase 1 (2021-2022): Kortlægning og strategi

- At der er afholdt en opstartskonference for alle interessenter.
- At der er lavet en kortlægning af "startpunktet"; hvad er status i sogne, provstier, stifter/fællesfundsinstitutioner inden for de fire fagspecifikke målsætninger (detaljeringsgrad ikke fastlagt).
- At styregruppen har godkendt indikatorer samt ambitiøse, realistiske og målbare mål inden for hver af de overordnede målsætninger. Det kan både være effektmål og aktivitetsmål; det afhænger bl.a. af nationale aftaler og krav og resultatet af den indledende kortlægning.
- At det enkelte stiftsråd har formuleret en vision for stiftets grønne omstilling.

- At de enkelte provstiuvalg, sammen med menighedsrådene, har formuleret grønne strategier for den nye valgperiode.
- At styregruppen har godkendt en kommunikationsplan samt en plan for inddragelse af interessenter.
- At der er lavet en offentlig afrapportering af fase 1, med forslag til eventuel justering af de næste faser.

Fase 2 (2023): Handleplan og metodeudvikling

- At der er vedtaget handleplaner for hvert af målene i de overordnede målsætninger.
- At der er udarbejdet værktøjer til hjælp for provstiuvalg og menighedsråd, fx til at omsætte strategier til handleplaner. Et af værktøjerne er et årshjul, hvor den grønne omstilling indgår i syn, budgetproces osv.
- At der er lavet lokale handleplaner for de grønne strategier i de enkelte provstiuvalg, i fællesskab med menighedsrådene.
- At der er udarbejdet inspirationsmateriale og afholdt inspirationsture/-møder over hele landet/i alle stifter.
- At der er lavet en offentlig afrapportering af fase 2, med forslag til eventuel justering af de næste faser.

Fase 3 (2024): Implementering og måling

- At styregruppen har godkendt en plan for opfølgning på de overordnede handleplaner.
- At der er lavet værktøjer til brug for måling af aktiviteter og resultater, både til lokal brug og på overordnet niveau.
- At der er lavet den første opfølgende måling siden kortlægningen i fase 1, på alle niveauer i folkekirken.
- At der er lavet en offentlig afrapportering af fase 3, med forslag til eventuel justering af fase 4.

Fase 4 (2025): Evaluering og dokumentation

- At der er lavet en vidtgående evaluering af det samlede arbejde, med inddragelse af alle aktører, som dokumenteres i samlet rapportering af programmet. Heri skal indgå:
 - Oversigt over lokale strategier og handleplaner
 - Beskrivelse af udarbejdede værktøjer og metoder
 - Dokumentation af igangsatte aktiviteter, både lokalt og nationalt
 - Målepunkter og fremskridt siden kortlægning/baseline
 - Samlet resultatopgørelse for folkekirken's indsats
- At der er truffet beslutning om programmets fortsatte virke eller anden organisering.

Samlet om faserne gælder, at de skal understøtte allerede igangsatte arbejder og nye initiativer blandt folkekirken's aktører. I nogle provstier og menighedsråd er man allerede nået langt med kortlægningen og har sat mål for de kommende års arbejde; det er Favrskov Provstis klimarapport fra 2020 et godt eksempel på. Her skal man ikke bremse op, men fortsætte den lokale indsats. Faserne skal således ses som en overordnet plan for at gøre den grønne omstilling til en grundpræmis i folkekirken og hjælpe alle til at komme i gang - at nogle har et forspring har kun værdi for den fælles indsats og kan bidrage til den løbende udvikling af programmet.

Der er ikke nogen tvivl om, at provstiuvalgene får en meget stor betydning for den samlede indsats og succesrate, da de fastsætter driftsrammer og anlægsbevillinger for menighedsrådene, i et samarbejde mellem parterne. Provstiuvalgene ses som en drivkraft for menighedsrådene, ikke kun i økonomisk henseende, men som sparringspartner, vejleder og inspirator om mulige indsatser og aktiviteter. Det sidste gælder også Landsforeningen af Menighedsråd og stifterne, som projektgruppen skal have særligt fokus på.

For provstiuvalgenes vedkommende kan deres strategier for den grønne indsats fx understøttes af principper for (grønne) anlægsinvesteringer og for energiforbedring.

Programmets virke

Som nævnt er koordination, kommunikation og dokumentation omdrejningspunktet for arbejdet, udmøntet i en række konkrete indsatser.

Som led i sit kortlægningsarbejde skal projektgruppen:

- Foranstalte fælles/ensartet kortlægning af aktuelt energiforbrug (inkl. varme) og CO₂-udledning fra folkekirkenes bygninger og arealer (= baseline). – Eller: Bistå til lokale kortlægninger af energiforbrug (inkl. varme) og CO₂-udledning fra bygninger og arealer (lokale baselines).
- Kortlægge de eksisterende rammer og incitament (barrierer og muligheder) der har betydning for beslutninger om at lave energiforbedringer og andre tiltag i bygninger og på udearealer. Herunder hvilken effekt det vil have for folkekirkenes såvel som det enkelte menighedsråds økonomi.
- Beskrive/kortlægge lokale hensyn og overvejelser, som kan påvirke menighedsrådenes og provstiuvalgenes beslutning om klimaforbedrende tiltag.
- Kortlægge de aktiviteter der allerede finder sted i sogne, provstier og stifter, og hvis muligt, deres omkostninger og effekt.
- Beskrive mulige forbedringstiltag og aktiviteter (idékatalog), herunder økonomiske konsekvenser og forventet effekt for folkekirkenes såvel som det enkelte menighedsråds økonomi. Herunder tidshorisont for implementering af de enkelte indsatser og tilbagebetalingstid på investeringer.

Til sikring af rådgivning og videndeling skal projektgruppen:

- Indsamle og dele relevant viden inden for det brede klima- og bæredygtighedsområde (udspecificeres). Heri indgår også al relevant lovgivning og specifikke krav, der omfatter folkekirkenes bygninger og arealer.
- Indhente og dele erfaringer og inspiration fra grønne kirkelige initiativer i de øvrige nordiske lande.
- Indhente erfaringer fra kommuner, organisationer og erhvervsliv lokalt og nationalt, både i forhold til bygninger og jorde.
- Indsamle viden om finansieringsmodeller og tilskudsmuligheder, fra både offentlige og private kilder, og arbejde for at sikre den samme adgang til midler, som andre offentlige myndigheder måtte have.
- Oplære lokale ambassadører der, som i en kaskademodel, oplærer nye ambassadører blandt folkekirkenes ansatte og frivillige.
- Sørge for løbende og tilstrækkelig videndeling på tværs af folkekirkenes interessenter, af løsningsforslag/idéer, metoder og resultater.
- Stå til rådighed for vejledning af og sparring med folkekirkenes interessenter, med særligt fokus på at inspirere, motivere og rådgive menighedsrådene til at de i deres lokale kontekst kan finde de virkemidler, som giver størst værdi.
- Sørge for at rådgiverydelser fra fagkonsulenter er til rådighed – og inddrages - både i forhold til den almindelige drift og i forbindelse med renovering og nybyggeri.

Til sikring af ejerskab, engagement og samarbejde skal projektgruppen:

- Skabe rammerne for smidig og lettilgængelig kontakt til og mellem menighedsråd, provstier og samarbejdspartnere. Herunder fx strukturere lokale, regionale og nationale erfa- og

interessentgrupper o.l. med skiftende deltagelse. Herunder specifikt etablere netværk mellem lokale ambassadører for den grønne omstilling.

- Sørge for/bidrage til at det lokale niveau aktiveres og inddrages i beslutningerne. Fx ved målrettet information til og høring af fx provstiarkitekter, menighedsrådenes kirkeværger, bygningskyndige mv.
- Vurdere behov for efteruddannelse af bestemte faggrupper, fx kirkeværger.
- Formidle at eventuelle (velbegrundede) ønsker om ændret lovgivning bliver bragt videre til rette instans.

Som opfølgning på indsatsen skal projektgruppen:

- Måle og dokumentere resultater, både aktiviteter og forbedringer af fx energiforbrug og CO₂-udledning.
- Sikre offentlig kommunikation af indsats og fremskridt i folkekirken grønne omstilling i henhold til den forventede kommunikationsplan. En plan der vedrører alle folkekirken aktører og dertil forholder sig til alle eksterne parter.
- Evaluere metode og effekt af folkekirken samlede grønne indsats, fx gennem brugerundersøgelser. Herunder enkeltvis evaluering af specifikke initiativer.
- Justere anbefalinger og metoder ved behov.

Budget

Med henblik på at sikre faglighed, kontinuitet og effekt af en styrket indsats er det vurderingen, at folkekirken grønne omstilling bør understøttes med dedikerede økonomiske og personalemæssige ressourcer. Da der er tale om en tværgående indsats, der involverer hele folkekirken, vurderes finansieringen at burde ske af fællesfonden.

I udviklingsfasen arbejdes der med et faseopdelt programforløb i et fireårigt tidsperspektiv fra 2022-2025 (det indledende arbejde laves i 2021, hertil søges der en tillægsbevilling). I første omgang søges der omprioriteringsmidler til programmet, med henblik på en mere langsigtet driftsfinansiering derefter. Midlerne vil primært skulle bruges til projektmedarbejdere, evt. frikøb af egne medarbejdere, og til ekstern konsulentbistand.

Det kan blive nødvendigt at rekruttere manglende kompetencer udefra, da grøn omstilling er et relativt nyt fokusområde for folkekirken som fælles indsats, hvorfor der ikke er opbygget tilstrækkelig viden og kompetence internt på nuværende tidspunkt.

Budget pr. år:

Lønudgifter, brutto	2.500.000 kr.
Overhead	1.000.000 kr.
Mobilisering	250.000 kr.
Formidling	200.000 kr.
Konsulentydelse	200.000 kr.
I alt pr. år	4.150.000 kr.

Forklaring til budgetposterne:

- Løn, inkl. pension: Dækker fire AC-medarbejdere, heraf en chefkonsulent (projektleder). Som nævnt tænkes to medarbejdere rekrutteret eksternt, de to øvrige lønninger bruges til frikøb af medarbejderressourcer på alle niveauer i projektorganisationen.
- Overhead: 40 % af lønudgiften. Dækker fx driftsudgifter, kurser og div. mødeudgifter.
- Mobilisering: Arrangementer, møder og transport.
- Formidling: Hjemmeside, publikationer, værktøjer.

- Konsulentydelse: Fx faglig/teknisk rådgivning, kortlægning og/eller facilitering af møder, workshops o.l.

Det forudsættes, at programmet kan oppebære indtægter fra lokalt niveau, fx i form af deltagerbetaling til arrangementer. Større udgifter søges som tillægsbevilling ved konkretiseret behov. De senere sektorplaner for folkekirken kan betyde nogle afledte økonomiske konsekvenser, fx til påkrævede ladestandere eller vidtgående CO₂-dokumentationskrav, som ikke kan finansieres af programmet eller lokale midler.

Under alle omstændigheder er programmets budget kun en mindre del af de samlede udgifter til den grønne omstilling, idet de fleste udgifter vil ligge lokalt i sogne og provstier. Sigtet ved det fælles samarbejde er, udover at øge antallet af klima- og naturforbedrende tiltag, at billiggøre de lokale investeringer, fx ved fælles indkøb, evt. ved rammeaftaler, samt at lette adgangen til nye finansieringskilder og -modeller.

Ud over ansøgningen om omprioriteringsmidler for 2022-2025 søges der en tillægsbevilling på et halvt års budget (2.075.000 kr.) i 2021, så programmet kan starte hurtigst muligt.